Waarde Partijgenoten,

Kort geleden zijn bij de aanvang van het nieuwe parlementaire jaar in de Tweede Kamer o.m. deze behartigenswaardige woorden gesproken:

„De Staten-Generaal zijn het aan zich-zelf verplicht elke dag opnieuw te trachten door te dringen tot het moeilijk bereikbare hart van het nogal stugge Nederlandse volk.

Daarmede raakte de spreker aan datzelfde gevaar van de verwijdering tussen politieke leiders en politiek geleiden; het gevaar, dat het politiek denken het monopolie van een kleine groep wordt en de grote massa niet meedenkt en dientengevolge ook niet meeleeft en zich afwendt, waarover Prof. v. d. Grinten sprak bij het tienjarig bestaan van het Staatkundig Centrum.

Want dit gevaar geldt niet alleen de Staten-Generaal; dit geldt ook voor de politieke partijen. Dus ook voor de K.V.P.

Maar wil de K.V.P. met haar politiek, met haar leven en streven doordringen tot het hart van dat nogal stugge Nederlandse volk en in het bijzonder tot het hart van het katholieke deel van dat volk, dan zal de politiek van de partij zelf een „hart" moeten hebben. Die politiek zal moeten spreken tot het verstand en het gevoel beide.

De moderne mens heeft in de loop der jaren zoveel leuzen gehoord, hem zijn zoveel schone verwachtingen voorgespiegeld, dat hij er compleet beu van is geworden. De doorsnee Nederlander, ook de katholieke, is nuchter en let meer op daden dan op woorden.

Daarom zeggen hem het practische werk, de daden van een Abbé Pierre voor de daklozen van Parijs, oneindig veel meer dan allerlei schone programma's, redevoeringen en artikelen. Om over sociologische studies, rapporten en statistieken nog maar te zwijgen, hoe nuttig en nodig deze ook zijn.

Want de mensen mogen dan al nuchter en misschien wel wat cynisch zijn geworden, in hun harten is er nog altijd een heet verlangen naar gerechtigheid en liefde.

Bij de meeste mensen zit het hart nog wel op de juiste plaats. Daarom ook wordt er bij millioenen iets warm en klopt hun

hart iets sneller, wanneer zij lezen van die recalcitrante burgemeester van Florence, die, zelfs in strijd met nette en formele rechtsopvattingen, zonder meer daklozen in een leegstaand regeringsgebouw stopt en zo niet alleen in nood verkerende mensen helpt, doch niet minder de Italiaanse politici voor een beschamend probleem stelde.

Gelukkig kennen we in Nederland niet meer die schrille noden als in sommige landen. Toch zijn er ook hier niet alleen problemen, maar verkeren er ook velen nog in nood en zijn er zeker rechtmatige eisen.

Nog altijd snakken de mensen naar gerechtigheid, die één van de grondpeilers is van de christelijke sociale leer.

De K.V.P. voert als titel voor haar werkprogram 1956: „Voor Christendom, Vrijheid en Welvaart''. De christelijke sociale leer, die wij katholieken méér dan wie ook in practijk hebben te brengen, is gebouwd op waarheid, rechtvaardigheid en liefde. Het gaat om practisch Christendom! Dat is een oud ideaal. Volgens Chesterton is er echter door de meest krankzinnige van de moderne sophisten geen nieuw ideaal uit te denken, dat zó wereldschokkend zou kunnen zijn als het vervullen van dat oude ideaal.

Nog altijd wendt de moderne wereld zich tot nieuwe idealen, omdat ze de oude niet beproefd heeft.

„De mensen hebben niet genoeg van het Christendom, ze hebben nog nooit genoeg Christendom aangetroffen om er genoeg van te krijgen"

„De mensen zijn de maatschappelijke rechtvaardigheid nog niet moe geworden, maar wel het wachten erop", aldus Chesterton.

De pauselijke encyclieken „Rerum Novarum" en „Quadrage- simo Anno"; de Vastenbrief van onze bisschoppen van 1949 en nu het Mandement, zijn even zovele kostbare documenten, waarin ook de K.V.P. de juiste richting wordt gewezen naar meer Christendom, vrijheid en welvaart, naar sociale rechtvaardigheid. Deze documenten zijn ons niet gegeven om er voortdurend mee te zwaaien, ook niet om ze te vergeten, maar om uit te voeren en in practijk te brengen.

De drie motieven van waarheid, recht en liefde zijn de basis. Men schreeuwt nog altijd om vrede in de wereld en tussen de mensen.

Welnu, zo lees ik in de Vastenbrief van 1949, die door het Mandement van 1954 haar eigen specifieke betekenis niet

verliest: „de vrede is het werk van de gerechtigheid".

Maar, gerechtigheid is er niet als er geen rechtvaardig evenwicht is tussen de volken. En de spanningen tussen de volken wijzen er op, ook volgens die Vastenbrief, „dat het rechtvaardig evenwicht nog niet is gevonden".

Vólgens diezelfde Vastenbrief van 1949 genoten wij nog een betrekkelijke rust. „Maar", zeggen de bisschoppen, „ook in ons vaderland zijn velen in nood; er zijn rechtmatige eisen, waaraan nog niet is voldaan; er zijn spanningen, waarvan wij de kracht en de omvang zelfs niet kennen".

Wie zou durven beweren, ook al is het 1955 en leven wij in een periode van hoogconjunctuur of hoge welvaart, dat aan de rechtmatige eisen is voldaan, laat staan dat er geen spanningen meer zouden zijn ?

Partijgenoten, wij kunnen bogen op vele in Nederland bereikte prachtige resultaten. De vrijheid, die wij katholieken in het verleden, dank zij onze eigen politieke en sociale organisaties, hebben weten te veroveren, spreekt in dat opzicht een overduidelijke taal.

Het christelijk karakter, dat dank zij de invloed van onze partij aan zo menige wet en uitvoeringsmaatregel werd gegeven, is niet minder evident.

Er wordt wel eens gesproken van socialiserende tendenzen en van een collectivistische ontwikkeling. De persoonlijke verantwoordelijkheid zou daardoor worden geschaad. Er zou zich zodoende een sociale machtsconcentratie voltrokken hebben, welke dient te worden omgebogen. Ook moge nog eens herinnerd worden aan het „ach- en weegeroep" in 1951, toen de internationale ontwikkeling Nederland parten speelde en betoogd werd, dat ons kaartenhuis van sociale zekerheid op instorten stond. Die onverdiende kritiek en dat pessimisme hebben de partij bij de verkiezingen van 1952 geschaad. Hoe ongegrond dat is geweest, blijkt zonneklaar uit de toestand van heden. Zie nu eens onze handels- en betalingsbalans, de deviezen-positie, de werkgelegenheid, de koersen van aandelen, de winsten en de investeringen. De partij bleef dezelfde, ook in haar politiek. De persoonlijke verantwoordelijkheid heeft naar katholieke opvatting immers een tweezijdig karakter, n.l. de verantwoordelijkheid voor zichzelf en zijn gezin èn de verantwoordelijkheid voor anderen en voor de gemeenschap. De sociale natuur van de mens, het niet bij machte zijn van de mens om in talrijke zaken voor zichzelf te zorgen, brengen mede, dat de Gemeenschap een zeer belangrijke

vullende taak heeft. Dat is een stuk katholieke opvatting. Maar dan ontstaat er ook een sociaal recht, waarvoor de K.V.P. immer op de bres heeft gestaan en blijft staan.

Die taak van de Gemeenschap, dat sociale recht, tast de persoonlijke rechten en plichten niet aan, maar brengt deze integendeel op een hoger plan, op het plan n.l. van Christus, die leerde: ,,Draagt elkanders lasten". Wel helpt ons diezelfde christelijke sociale leer te waken tegen tweeërlei overschatting, tegen de overschatting van de Overheidstaak, waaraan de P.v.d.A. zwaar ziek is en tegen overschatting van de persoonlijke verantwoordelijkheid van de liberalen, welke uitloopt op verkommering van de economisch zwakke groepen.

De juiste weg is daar, waar er evenwicht is, ook tussen persoonlijke en gemeenschapsverantwoordelijkheid.

En moeten wij ons bij het zoeken naar dat evenwicht niet afvragen, hoe de mens zijn eigen levensvervolmaking en die van hen voor wie hij te zorgen heeft — gegeven de eigentijdse mogelijkheden — daadwerkelijk het beste kan bereiken?

Is de werkelijkheid, vooral in Nederland, niet deze, dat het individu nog maar weinig kansen heeft en derhalve talrijke vraagstukken een gezamenlijke oplossing vragen? Vanwaar immers zoveel emigranten? Speelt daarbij ook niet in sterke mate het feit, dat zij elders eerder de kans krijgen om meer persoonlijke verantwoordelijkheid te dragen omdat de mogelijkheden er anders zijn? Dat ligt niet aan de sociale zekerheid hier, doch aan andere factoren, zoals overbevolking, schaarste aan grond en grondstoffen, noodzakelijke industrialisatie e.a. moeilijkheden, waarmede we in ons kleine dichtbevolkte land te kampen hebben. Daarom is het niet alleen goed, doch ook rechtvaardig de sociale verzekeringen, waar nodig, uit te breiden mede tot de zelfstandigen. Ook in deze groep zijn ouden-van-dagen en kinderrijke gezinnen in nood.

Zijn wij gerechtvaardigd als we deze met een beroep op persoonlijke verantwoordelijkheid aan hun lot zouden overlaten? Vele maatschappelijke risico's immers zijn niet alleen voor de grote massa van de loon- en salaristrekkenden persoonlijk niet meer te dragen. Ook voor de kleine zelfstandigen wordt dat in onze moderne samenleving voortdurend moeilijker. Sociale voorziening door middel van de sociale wetgeving betekent, dat allen hier voor allen zorgen en dat er althans een minimum voorziening is, die nood, ellende en ondergang voorkomt. Dit streven alleen aan het socialisme toe te schrijven is een

onverdiende hulde aan het socialisme. Deze gezindheid heet solidarisme en stamt uit de katholieke school. Dat betekent in werkelijkheid „elkanders lasten helpen dragen"; hetgeen nog niet hetzelfde is als „alles en allen gelijkschakelen".

Het betekent echter wèl, ieder naar de mate van zijn kunnen en prestaties het zijne geven, hetgeen rechtvaardig is. Af en toe treden er spanningen op. Dat is onvermijdelijk in een dynamische maatschappij, welke voortdurend wordt gestuwd naar hervormingen op velerlei gebied. Dat is zeker niets nieuws. Ook niet, wanneer daardoor spanningen optreden in het katholieke kamp tussen de verschillende belangengroeperingen of tussen hardlopers en tragen. Die spanningen van nu zijn zeker niet groter en ook niet gevaarlijker dan die in Schaepmans' tijd rond de leerplicht, algemeen kiesrecht, persoonlijke dienstplicht en andere, toen revolutionair aandoende, hervormingen.

Deze spanningen behoeven zeker niet tot blijvende verwijdering te leiden, mits wij de ware „sensus katholikus" bezitten. Mits wij, katholieken, met onze grote, doch ook mooie verantwoordelijkheid, daadwerkelijk de sociale rechtvaardigheid in practijk brengen.

Veel hebben wij reeds kunnen bijdragen tot het verminderen van de klassenstrijd, ook al wordt dat door anderen vaak onvoldoende erkend en gewaardeerd.

Die strijd der klassen dient te verdwijnen volgens Pauselijke opdracht.

Dan vergt de sociale kwestie een oplossing. Want opgelost is het sociale vraagstuk nog allerminst. Die oplossing vereist méér dan een schoorvoetend toegeven aan minimumverlangens. Het Mandement van onze bisschoppen spreekt dienaangaande klare taal, waar gesteld wordt.

„De angstwekkende problemen van onze tijd, waartussen het sociale vraagstuk nog altijd als een basis-probleem staat, dat uiteindelijk het atheïstisch communisme heeft doen geboren worden, zijn ten slotte een zedelijk probleem en de wrange vrucht van een zedelijk tekort. Daarom moet het herstel op twee peilers worden gebouwd: het moet enerzijds uitgaan van een levend geloof en een groeiende liefde tot God, en anderzijds neerkomen op méér liefde tot de mensen en vorm krijgen in christelijke solidariteit".

En verder luidt het dan in dat Mandement:

„Er is hier een wisselwerking tussen instellingen en zeden. Rechtvaardigheid en liefde moeten een nieuwe maatschappelijke orde opbouwen; dan zal de nieuwe orde op haar beurt ons helpen om in de geest van Christus samen te leven. Wanneer de individuen hun belang nastreven in het kader van de groeperingen, waarop zij als van nature zijn aangewezen, wanneer de maatschappelijke groeperingen hun streven naar welvaart bewust gaan plaatsen tegen de achtergrond van het algemeen belang, dan kan er in het sociaal-economisch leven iets komen van de matiging, waarmee de christen aardse goederen moet nastreven. Zo kan ook tot uitdrukking komen de evangelische onthechting, die wij nooit moeten vergeten, en die in het economisch leven beter mogelijk wordt, als allen bezield zijn door dezelfde geest. Er is in het sociaal-economische leven van de laatste eeuwen in menig opzicht een teruggang geweest van zedelijke grondgedachten. Hieraan zal onze beschaving ten gronde gaan, tenzij die teruggang wordt gestuit. En dat kan, als door de beoefening van christelijke rechtvaardigheid en liefde, van christelijke matiging en onthechting, de echte christelijke solidariteit ontstaat, waarin „de liefde der broederschap" tot uiting komt, die wij — zoals de Apostel zegt — „vóór alles moeten bezitten".

Partijgenoten, het is duidelijk, wat de bisschoppen hier bedoelen. Na de verdwijning van de gilden kregen wij immers een vrijwel onbelemmerde vrijheid van het particuliere initiatief op economisch terrein.

Doch dit systeem werd een ramp, omdat het individualisme ten troon werd gezet, waardoor het menselijk egoïsme vrij spel kreeg. Het eigenbelang werd de inzet van het economische leven.
De sterken en machtigen wonnen de strijd en zo ontstond over de hele wereld dat benauwende probleem van het proletariaat, dat nog niet is opgelost, ondanks 75-jarige arbeid van sociale hervormingen en wederopbouw.
Volgens Q. A. 101 „verbreekt het de juiste orde, wanneer het kapitaal de arbeiders of de klasse der proletariërs in dienst neemt met dat doel en onder die voorwaarde, dat het bedrijfsleven en zo het hele economisch leven gericht worden naar zijn wens en naar zijn voordeel, terwijl de menselijke waardigheid der arbeiders, het sociaal karakter der economie, ja zelfs de sociale rechtvaardigheid en het algemeen welzijn voor niets geteld worden". Daarom moet bij de verdeling van de steeds toenemende rijkdommen ernstig rekening worden gehouden met het algemeen belang. Door toepassing van de sociale rechtvaardigheid zal de verdeling zó moeten worden, dat het algemeen belang er mede wordt bevorderd. Dan is spreiding van bezit noodzakelijk.
'In zijn boek „Wat mankeert de wereld?" zegt Chesterton ergens :
„Als je de mensen hoort praten, dan zou je denken, dat de grootkapitalisten aan de kant van de eigendom staan. Maar deze zijn klaarblijkelijk de vijanden van de eigendom, omdat zij de vijanden zijn van hun eigen beperkingen. Zij willen hun eigen land niet hebben, maar dat van andere mensen".
Het vraagstuk van het bezit is er zolang er mensen leefden. Het is de eeuwen door een probleem geweest. Hoeveel oorlogen zouden er geweest zijn die, ontdaan van alle franje, ten slotte niet gingen om het bezit? Maar weinig!
Hoeveel geleerden hebben zich in de loop der tijden al het hoofd gebroken over dit vraagstuk, dat zo nauw verband houdt met het eigendomsrecht? De huidige belangstelling voor het vraagstuk van de bezitsvorming of bezitsspreiding wijst er duidelijk op, dat er een probleem is van de bezitlozen en dat de bestaande verdeling van de rijkdommen der wereld veel te wensen overlaat.
Het zijn met name de Pausen, die hierop meermalen hebben gewezen, vaak in krasse bewoordingen, zoals in Rerum Nova- rum en Quadragesimo Anno. Doch ook de Vastenbrief van 1949 van onze bisschoppen en het jongste Mandement zijn niet mis te verstaan.
Het kan ook moeilijk anders. Bij heel de sociale actie van de laatste halve eeuw was het eigendomsrecht, het bezitsrecht, mede in het geding bij elke wijziging of maatregel, die aan de orde was. En eigenlijk is dat nog steeds het geval.
De achter ons liggende periode, waarin vooral de nadruk moest worden gelegd op bescherming van de arbeiders, bracht belangrijke verbeteringen, zoals bij ongevallen, ziekte, invaliditeit, kindertal, ouderdom en werkloosheid.
Ook de verbeteringen door de collectieve contracten, verkregen in de vorm van garantielonen, uitbetaling van feestdagen en zoveel meer, waren uiterst waardevolle verbeteringen, maar
bleven een stuk arbeidsbescherming. En wie de strijd om dit stuk arbeidsrecht nader bestudeert, stuit onvermijdelijk op de strijd tussen bezitters en niet-bezitters, vooral tussen de bezitters van de productiemiddelen en hen, die hun arbeidskracht noodgedwongen in dienst van deze bezitters moeten stellen.
Wel werd door middel van een uitgebreide arbeidswetgeving en de in de sociale verzekeringswetten toegekende sociale zekerheid aan de niet-bezitters, die meewerken aan het productieproces, een soort van abstract bezit toegekend en de door arbeid productief gemaakte eigendom van productiemiddelen belast met een sociale hypotheek.
Maar deze vorm van abstract bezit, verbonden aan de actieve arbeidsprestatie, is en blijft in wezen en — zij het zeer waardevolle — sociale zekerheid, een bescherming tegen willekeur. De willekeur, die de bezitters der productiemidden door hun macht over de niet-bezitters, die door arbeid in hun onderhoud moeten voorzien, kunnen uitoefenen.
In hun Vastenbrief van 1949 zeggen de bisschoppen met betrekking tot de eigendom duidelijk waar het op staat. Zij constateerden, „dat de Kerk steeds is opgekomen voor het recht van eenieder, goederen in persoonlijk eigendom te bezitten, want zó alleen kan de mens zorgen voor zich en de zijnen op een zekere en menswaardige wijze."
„Het eigendomsrecht is een natuurlijk gevolg van 's mensen persoonlijkheid". Belangrijk in dat verband is vooral de paragraaf over de sociale bestemming van de eigendom. En over de rechten van de grote massa, die van alle bezit verstoken is. Door zich bij haar politiek mede te richten ook naar deze Vastenbrief van 1949 is de K.V.P. uitgesproken een partij van de maatschappelijke, dus sociale rechtvaardigheid. Dat wordt gelukkig meer en meer in praktijk gebracht. Nog niet voldoende, doch ook de bisschoppen zeggen, dat wat te dien opzichte in praktijk is gebracht: „voor een aanzienlijk deel te danken is aan de sociale leringen van de Kerk, o.a. vastgelegd in de Pauselijke Encyclieken „Rerum Novarum" en „Qua- dragesimo Anno", maar ook aan de volgzaamheid en het zuiver inzicht van de katholieken".
Hoe goed dat allemaal ook bedoeld is, de loon- en salaristrekkenden zullen met de huidige voorzieningen niet spoedig tot bezit van enige betekenis komen.
Toch zijn deze schuchtere pogingen om tot een betere, meer
rechtvaardige verdeling van de winst te komen, van betekenis. Langs deze weg moeten wij komen tot een rechtvaardig aandeel in het resultaat van de samenwerking tussen kapitaal — leiding en uitvoerende arbeid. Ook het bezit van het gereedschap, het materiaal, de gebouwen, machines, grond, zonder welke economische hulpmiddelen de nietsbezittende arbeiders hun arbeidskracht niet productief kunnen maken, zal meer gespreid moeten worden. Dat is geen aanslag op de eigendom, integendeel, juist de opeenhoping van het bezit van productiegoederen bij een kleine groep vormt een ernstige bedreiging voor de eigendom. De spreiding in middelgrote en kleinere vormen van bezit dient bevorderd te worden.
Waar wij heen willen is, wat ook de bisschoppen wensen: „dat met alle kracht er naar gestreefd moet worden, dat ten minste in de toekomst de voortgebrachte goederenvoorraad slechts in billijke verhouding zich ophope bij hen, die het kapitaal bezitten, en in voldoende ruime mate toestroomt aan hen, die de arbeid presteren".
Daaraan is in het verleden onvoldoende aandacht besteed. Daarom moet er een orde van zaken tot stand komen, waarbij de winst op sociaal en economisch verantwoorde wijze wordt verdeeld over beleggers, werkgevers en werknemers, die samen de bedrijfsgemeenschap vormen.
Hoofdstuk 39 van het ontworpen werkprogram, dat handelt over de bezitsvorming, is daarmede in overeenstemming en dus in overeenstemming met wat de katholieke sociale leer stelt. Het eist de erkenning van de grote betekenis van de particuliere eigendom voor enkeling en gemeenschap. Het eist behoud en ontwikkeling van de bestaande gezonde vormen van bezit, met speciale aandacht voor de familie-onderneming en bijzondere bevordering van uitbreiding van bezit tot de bezitlozen.
Als middelen worden daarbij genoemd:
fiscale begunstiging van het eigen woningbezit en de hulp daarbij van werkgeversbijdragen; de arbeidersdeelneming in de financiering van het bedrijfsleven;
het stimuleren van de spaarzin bij de verdienende jongeren tot betere opbouw van hun toekomst; bij onvoldoende resultaat desnoods overweging van passende vormen om tot verplicht sparen te komen;
bevordering van het eigen woningbezit niet alleen door fiscale begunstiging doch tevens door geëigende financiële regelingen vanwege het Departement van Volkshuisvesting ;
premiespaarregeling voor ambtenaren.
In de maatschappij, die ons voor ogen staat, moet de vorming van grootkapitaal als eigendom van enkelen worden omgebogen naar de vorming van veel kleine vermogen.
De opeenhoping van productiemiddelen in de handen van weinigen moet plaats maken voor de deelname door velen. Zo zien ook de bisschoppen het blijkbaar, als zij in de Vastenbrief van 1949 zeggen:
„Spreiding van bezit is noodzakelijk. Als God aan de mens het natuurlijk recht gegeven heeft zich goederen te verwerven in eigendom om beter te kunnen zorgen voor zich en de zijnen, dan volgt daaruit nog iets anders; dan moet ook die mogelijkheid aan alle mensen geboden worden; dan kan het niet de bedoeling zijn, dat de goederen zich steeds meer ophopen in de handen van enkelen; dan is het sociale noodzaak dat het bezit gespreid wordt".
Het is duidelijk, dat van de hier bedoelde goederen, de productiemiddelen allerminst zijn uitgesloten. Ten gevolge van ons maatschappelijk bestel echter hopen zich juist deze goederen hoe langer hoe meer op in de handen van weinigen. Het probleem van onze tijd is, dat de grote massa verstoken blijft van de eigendom van productiemiddelen.
De ontwikkeling van de moderne techniek is oorzaak van naar verhouding minder zelfstandigen, waardoor dus steeds meerderen moeten werken voor loon of salaris.
Maar willen wij komen tot een daadwerkelijke spreiding van het bezit en tevens tot een zekere medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid ook op het niveau van de onderneming, dan zal dat looncontract aangevuld moeten worden met elementen uit het maatschapscontract, waarbij wij in het bijzonder denken aan een deelgenootschap in de winst.
Daarop duidt ook de Vastenbrief van 1949, waarin gesteld wordt: „De toestand van ondergeschiktheid, waarin zich een steeds groeiend aantal werknemers bevindt, zal plaats moeten maken voor een zekere medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid. Het loonsysteem, dat tot nu
toe de arbeidsverhouding beheerst, zal aangevuld moeten worden door een zeker deelgenootschap in de winst. Dan zal de opbrengst van de productie niet meer zo eenzijdig ten goede komen aan enkelen; dan ontstaat de mogelijkheid tot verwerving van eigendom voor zeer velen, zo niet voor allen. Ondernemingen, bedrijven, het gehele sociaal-economisch leven moeten waarachtige, solidaire gemeenschappen gaan worden, waarin allen eendrachtig samenwerken in een open geest van rechtvaardigheid en saamhorigheid. De sociale rechtvaardigheid zal de ziel worden van deze nieuwe sociaal-econo- mische orde".
„Gerechtigheid voor allen" is ook een van de stellingen in het Mandement van 1954.
Zo ook stellen de bisschoppen hun verwachtingen met betrekking tot het sociaal program dat er komen moet:
„Als daarbij waarachtig naar gerechtigheid voor allen wordt gezocht, en als dat verlangen naar gerechtigheid op zijn beurt bezield wordt door de „liefde der broederschap", door de liefde van een levend en naar daden dringend christendom, dan zal het een programma zijn van brede allure; het zal iets hebben van de christelijke „magnificentia", van de ruimhartigheid en grootmoedigheid, welke niet vraagt wat er strikt gebeuren móét, maar eerder wat er gezamenlijk gebeuren kan. Want als wij het Evangelie werkelijk in de wereld willen brengen, dan mag ons maatschappelijk programma niet eng of schriel zijn; dan moeten allen voelen, dat het een uiting is van de „blijde boodschap", die wij van Christus ontvingen en die wij moeten uitdragen naar de mensen: een boodschap, die enthousiast kan maken en die de jeugd, welke de toekomst draagt, kan bezielen", aldus de bisschoppen.
De sociale rechtvaardigheid waar het in dit verband met name om gaat, regelt de verhoudingen tussen ieder mens afzonderlijk en de gemeenschap, waartoe hij behoort.
De gemeenschap moet gericht zijn op het welzijn van haar leden, maar ieder lid moet ook het zijne bijdragen voor het welzijn van het algemeen. Dit betekent, dat niet alleen op ieder van ons individueel de plicht rust er aan mede te werken, dat de gemeenschap zodanig wordt, dat elke mens zich daarin zo
Het betekent ook in concrete de verwezenlijking van reële medezeggenschap op het niveau van onderneming en bedrijfstak.
Het in praktijk brengen van de P.B.O. (daarbij steeds indachtig zijnde de kern van de P.B.O.: samenwerkingsorgaan tussen werkgevers en werknemers om met name sociale rechtvaardigheid in de bedrijfstak te verwerkelijken). Het pionierswerk, dat Minister De Bruijn sinds 1952 deed, zal tot verdere ontwikkeling moeten komen. Wij maken inderdaad thans een omwenteling mee in de sociale verhoudingen, die diepgaande eisen stelt, zoals het werkprogram terecht vermeldt. Langs de weg van samenwerking komen we dan ook tot het brengen

van de elementen van het maatschapscontract in de arbeidsovereenkomsten met name door winstdeling en tot redelijke inkomstenverdeling en bezitsspreiding.
Nodig is verder een systeem van vrijere loonvorming, waarbij de eigen verantwoordelijkheid van de bedrijfsgenoten beter tot z'n recht komt.
Wijdverbreide bezitsvorming door grootscheepse acties met betrekking tot spaarsystemen, gestimuleerd door vrijstelling van sociale verzekeringspremies en door faciliteiten, zal méér nog dan tot dusverre bevorderd moeten worden.
Deze vrijstelling van sociale verzekeringspremies en de fiscale faciliteiten zal niet beperkt mogen worden tot de z.g. bouwfondsen. Wil men vermijden, dat de bezitsvorming strandt op een gebrek aan geschikte bezitsobjecten, en wil men de individuen een zo groot mogelijke vrijheid laten m.b.t. de aanwending van hun via spaarfondsen verkregen tegoeden — het gaat bij de bezitsvorming o.a. immers om een versterking van de persoonlijke verantwoordelijkheid — dan zullen de genoemde faciliteiten op alle spaarfondsen, gericht op de vorming van duurzaam bezit, van toepassing moeten worden verklaard.
De prijs- en kartelpolitiek zal evengoed als de loonpolitiek afgestemd moeten worden op het algemeen belang. Met kracht dient verder geijverd te worden voor verbetering van de kinderbijslag voor zelfstandigen en zal bestudeerd moeten worden de vraag of — gezien de huidige welvaarts- situatie — voor de loon- en salaristrekkenden geen verdere progressie moet worden verwezenlijkt, zowel naar de loon- hoogte als naar het kindertal. Wellicht kunnen wij met behulp van de methode van de z.g. normatieve budgetten de feitelijke noden van het grote gezin met nog meer overtuigingskracht aantonen dan in het verleden het geval was.
Behalve aan de hierboven genoemde punten van bezitsvorming en kinderbijslag zal ook aandacht besteed moeten worden aan de regeling van het afbetalingswezen.
Over de volkshuisvesting, waarbij te onderscheiden valt het vraagstuk van de woningbouw, een allerbelangrijkst vraagstuk, zal de heer Kraayvanger uitvoerig spreken.
Bij dat alles zal het streven voortdurend gericht moeten zijn op voldoende werkgelegenheid voor onze groeiende bevolking, hetgeen betekent verdere industrialisatie, waarbij de emigratie en de economische integratie Benelux en Europese integratie) voortdurend de actieve medewerking en actie van de K.V.P. zullen vragen.
En zeker zal daarbij een rechtvaardige katholieke politiek gericht moeten zijn op daadwerkelijke hulp aan de onderontwikkelde gebieden.
Het werkprogram van de partij vermeldt nog zoveel meer, dat het ondoenlijk maakt alles te belichten.
Het is onze bijzondere taak volgens de Bisschoppen, in onderling beraad en met een evenwichtige toepassing van de beginselen concreet gestalte te geven aan de sociale leer der Kerk. ,,Het mag niet blijven bij theoretische uiteenzettingen — die leer moet vruchtbaar gemaakt worden voor de praktijk. Katholiek en niet-Katholiek moeten weten, hoe wij de maatschappij willen opbouwen en hoe wij allen in gerechtigheid en liefde willen dienen".
Dat te doen in onze katholieke eenheidspartij is onze gezamenlijke ereschuld aan de grote katholieke strijders van weleer en een ereplicht aan hen die na ons komen.
Als daarbij af en toe het samengaan door opzich verklaarbare belangenverschillen in onze gelederen wat onrustig verloopt, is dit niet zo vreemd. Dat is zelfs een zeer gezond en natuurlijk verschijnsel. Ware dat niet het geval, dan zou dat er op kunnen wijzen, dat één belangengroepering overheerste. Vooral de P.v.d.A. heeft steeds veel belangstelling voor onze zo nu en dan optredende meningsverschillen.' Waar de P.v.d.A.-leden in de eigen pers niet verder dan uitsluitend de lof horen zingen van de eigen voortreffelijkheden, wordt de aandacht afgeleid van de spanningen en ruzies in het eigen kamp. Laten wij hun die vreugde gunnen. Wij verheugen ons steeds over de gevallen waarin de katholieke levensbeschouwing ons over alle belangenverschillen heen tot eendrachtige samenwerking brengt, en dat is toch wel overwegend het geval.
De werkelijkheid is gelukkig deze, dat wij inzake huwelijkswetgeving, onderwijs, gezinspolitiek, bedrijfsorganisatie, bezitsvorming en meer, vrijwel steeds tot een gezamenlijk standpunt weten te komen. Dat gaat ons — ja ook de katholieke arbeiders en anderen — zó na aan het hart, dat wij oprecht verheugd zullen zijn over de terugkeer van het K.N.P. in het eenheids verband van de K.V.P.
Of wij het in de toekomst nu verder altijd gemakkelijk eens zullen zijn, is van minder belang dan het herstel van de katholieke eenheid. Ook de heer Welter en de zijnen hebben daadwerkelijk getoond als katholieken een offer voor de katholieke eenheid te willen brengen.
Ook al zullen de heer Welter en ik nog wel menig verschil van mening krijgen, voor zijn moedige daad betuig ik gaarne eerbied en respect.
De éne katholieke politieke partij is ook zo gewichtig, omdat die éne katholieke politieke organisatie een sterk middel is om afglijden naar andere richtingen te voorkomen. Juist als het moeilijk is, dienen wij gezamenlijk op basis van onze christelijke sociale leer een rechtvaardige oplossing te zoeken. Het gevaar van afglijden dreigt waarlijk niet alleen voor de arbeiders. Is voor hen het socialistische en communistische vaarwater met zijn ogenschijnlijk zoveel gemakkelijker en ruimere bewegingsvrijheid een immer dreigende verlokking, voor anderen staat de verleiding van het liberale kamp wijd open.
Doch geen enkele van deze ogenschijnlijk bredere en gemakkelijker wegen leidt in de richting van de christelijke rechtvaardigheid. Integendeel, eerder dreigen zij maatschappij en individu in het slop van het Materialisme en van een Godloochenend Humanisme te voeren.
De goede bedoelingen van katholieken, die hetzij naar links of naar rechts zijn doorgebroken, kunnen daaraan weinig veranderen.
Laat anderen dan zalig mijmeren over linker- en rechtervleugels in de K.V.P. Wij allen — wat we ook zijn — vechten niet op de eerste plaats tegen andere opvattingen.
Wij strijden en werken in de éne katholieke politieke partij voor waarheid, recht en liefde.
Voor vrede, vrijheid en welvaart.
Voor allen.